

2008:55

Bondrumsgården

Antikvarisk kontrollrapport, 2008

Jimmy Juhlin Alftberg

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2008:55

Bondrumsgården

- timmer- och murningsarbeten

Antikvarisk kontrollrapport, 2008
Fågeltofta socken, 1043
Tomelilla kommun
Skåne län

Jimmy Juhlin Alftberg

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2008 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2008:55
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Skarvad bindbjälke vid östra längans östra fasad.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Bondrumsgården - timmer- och murningsarbeten

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	5
Utförda åtgärder	6
Timmer	6
Murning/puts	8
Övrigt	9
Dendrokronologi	9
Avvikelser från handlingarna	9
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	10
Iakttagelser under restaureringen	10
Övriga handlingar med relevans för arbetet	10

Tomelilla kommun, Bondrumsgården markerad

Del av Fågeltofta socken, Bondrumsgården markerad

Sammanfattning av utförda åtgärder

Under årets restaurering har en bräddörr och ett syllparti bytts i östra längan, tillika har en stickbjälke i samma länga skarvats. I anslutning till syllbytet har tre fackfyllningar ommurats. I nordvästra gattet har en portstolpe skarvats och vid södra längan har en portstolpe fästs mot stommen. På södra längan har en fackfyllning omputsats. Längs gårdens samtliga grunder har cementhaltigt murbruk avlägsnats. Ett antal borrhärdar har tagits för dendrokronologisk analys.

Administrativa uppgifter

Objekt	Bondrumsgården
Socken	Fågeltofta
Kommun	Tomelilla
Länsstyrelsens beslut	2008-03-18 (dnr 434-56251-07)
Byggherre/beställare	Albo härads hembygdsförening
Entreprenör	Knadriks kulturbygg
Antikvarisk kontrollant	Jimmy Juhlin Alftberg, med bidrag av Mia Jungskär
Byggnadstid	juni - juli 2008
Slutbesiktning	2008-07-28

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Bondrumsgården skyddas sedan 1963 som byggnadsminne. Under de senaste åren har flera taktäckningsinsatser och ett par timmerbyten/timmerlagningar utförts med hjälp av byggnadsvårdsbidrag.

En vård- och underhållsplan upprättades över byggnadsminnet 2005. Årets insatser följer vårdplanens rekommendationer på underhåll/åtgärder och innefattar även mindre skador/brister som uppkommit efter att vårdplanen upprättades.

Plan över utförda åtgärder. Numreringen anger utförda åtgärder angivna i texten nedan. Uppmättningsritning utförd av Gottbard Gustafsson, 1927.

Utförda åtgärder

Timmer

I östra längan har den nordvästra dörren ersatts med nytillverkad i mått likt befintlig (se nr 1 på ritningen ovan). Den gamla dörren visade sig efter 2007 års restaurering inte passa på ett fullt tillfredsställande sätt. Det bedömdes, utifrån byggnadens konstruktionsmässiga perspektiv, vara bättre att ersätta dörren än att utföra förändringar i timmerkonstruktionen – vilket skulle generera den kedjeeffekten att ytterligare delar i timran, vilka i dagsläget inte uppvisar brister, hade berörts. Den nya dörren tillverkades av kilsågade (bandsågade) furubrärar. Not och fjäder handhyvlades. På dörrens baksida fästes två handhyvlade narar (fur), till skillnad mot den tidigare dörrens ”Z”-konstruktion, dvs två narar sammanlänkade med snedsträva (se vidare under Avvikelser från handlingarna). Samtliga järndetaljer återanvändes. Den borttagna dörren förvaras i södra längan.

Genom åtgärden att byta dörr avhjälpptes den tidigare misspassningen något, men fortfarande finns små kilformade glipor vid tröskeln och södra dörrstolpen. Om regnstänk tenderar tränga in i byggnaden genom gliporna bör små kilar monteras för att täppa till. Sannolikt kan misspassningen rättas till ytterligare efterhand som stomåtgärder blir nödvändiga på östra längans västra fasad.

Den nytillverkade dörren på östra längan.

Vid östra längans nordöstra hörn har den rötskadade och förbrukade syllen bytts till en längd av ca 1,5 meter (se nr 2 på ritningen ovan). Ny handbilad syll är av fur i helstock. Fästning mot befintlig syll är gjord med liggande bladskarv och timmerspik (trädubb kunde ej användas då den äldre syllens kvarvarande kärna bedömdes som alltför klen). Mot östra längans norra gavel kunde ny syll ej fästas varför den därmed är fritt upplagd och fixerad med stenar. Snedsträvan fästes i ny syll med en trädubb.

Inne i östra längan, utrymmet som benämns Kistehuset, har en bindbjälke skarvats med gaffelskarv. Fästningen mot äldre bjälke är gjord med timmerspik (se nr 3 på ritningen ovan). Den nya tappen sticker genom stolpen och en trädubb av fur är satt som förankring.

I det nordvästra gattet har den södra portstolpen skarvats för att på ett tekniskt riktigt sätt kunna återfästas mot västra längan (se nr 4 på ritningen ovan). Fästning är därefter utförd med timmerspik.

I södra längans Gadeport (se nr 5 på ritningen ovan) har en portstolpe återfästs mot stommen med järnstag.

Sylvskarv, östra längan.

Änden på ny sylv.

Skarvad bindbjälke i Kistehuset.

Trädubb på skarvad del, Kistehuset.

Skarvad portstolpe i nordvästra gattet.

Murning/puts

Vid östra längans nordöstra hörn – Kvarnhuset – har de två nedre fackfyllningarna, i anslutning till skarvad syll, och det övre norra facket ommurats. Samma sak har skett med en fackfyllning på södra längans södra fasad, vid utrymmet som benämns Hölada (se nr 2 och nr 6 på ritningen ovan). Fackfyllningarna, vilka monterades ned pga att de separerat från stommen (sentida putsslagningar var utförda med cementhaltigt bruk), utgörs av bränt tegel. Ommurningen utfördes med lerbruk likt tidigare utförande. Därefter putsades de fyra facken med lerbruk och återfärgades med vit kalkfärg (kalkmjölksblandning 1:4).

Facket på södra längan.

Facken på östra längan.

Övrigt

Längs samtliga byggnader har cementhaltiga fogar avlägsnats från syllstenarna. Cementhaltigt bruk har även avlägsnats från lagningar i timmerkonstruktionen.

Exempel på från cementhaltigt bruk rengjorda syllstenar.

Dendrokronologi

På gården togs ett tjugotal borrhävar för vidare dendroanalys. Provtagningen utfördes av personal vid avdelningen för vedanatomi, Kwartärgeologiska institutionen, Lunds universitet. Analysen var inte färdig vid tidpunkten för slutbesiktningen/slutrapportens färdigställande, varför entreprenören ämnar insända resultaten till Länsstyrelsen under hösten 2008.

Avvikelser från handlingarna

Åtgärden att ersätta den sammanhållande ”Z”-konstruktionen på östra längans nordvästra dörr med två narar är godkänd av antikvarisk kontrollant eftersom den borttagna dörren var sentida och inte bedömdes vara tillverkad efter de allmänna formspråk som gården i övrigt uppvisar. Dessutom har den gamla dörren märkts upp och kommer permanent att förvaras på gården.

Vad gäller den nytillverkade dörren skedde en olycklig felmätning vid återmonteringen av det invändiga dörrlåset. Detta ledde till att ett extra nyckelhål fick borraras, samtidigt som det felaktiga hålet pluggades igen. Åtgärden är ej godkänd ur antikvarisk synvinkel eftersom risken för misstolkning föreligger för framtida betraktare. Entreprenören är införstådd med detaljen och kommer under kommande säsongs arbete vid gården (2009) att ersätta hela den yttre brädan i dörren samt stryka dörren med trätjära.

I stället för att omfästa den befintliga men rötskadade västra portstolpen i nordöstra gattet har skarvning utförts. Detta var ett bättre alternativ eftersom stabiliteten i konstruktionen kunde säkerställas.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Samtliga åtgärder, utom ovan nämnda nyckelhål, är utförda efter byggnadens egna förutsättningar och i linje med Länsstyrelsens intentioner.

Iakttagelser under restaureringen

Inga speciella iakttagelser har noterats vad gäller entreprenaden. Däremot kunde det noteras att den lilla komplettering av lerbruk, som utfördes på västra längans loggolv under vårens kurs i lerklining (Arr. Skånes hembygdsförbund i samarbete med Regionmuseet och hantverkare) ser bra ut men är i behov av slamning/mindre ifyllningar för att täcka sprickbildningen.

Det kompletterade lergolvet i västra längan.

Övriga handlingar med relevans för arbetet

- 2007-10-10 Albo härads hembygdsförenings bidragsansökan
- 2007-10-18 Albo härads hembygdsförenings komplettering till bidragsansökan
- 2007-11-29 Länsstyrelsens remiss (dnr 434-56251-07)
- 2008-01-08 Regionmuseets remissvar (dnr K12.20-457-07, 1043)
- 2008-03-18 Länsstyrelsens tillståndsbeslut (dnr 432-19744-08)
- 2008-03-18 Länsstyrelsens bidragsbeslut (dnr 434-56251-07)

Kristianstad 2008-09-05

Jimmy Jublin Alfberg

Regionmuseets rapportserie 2008

Kulturmiljö

1. Vä söder om S:ta Gertrud, Vä sn, FU, Jan Kockum, 2007
2. Kv Södra kasern 2 i Kristianstad, Kristianstad, FU, Jan Kockum 2007 – 2008
3. Gör en kyrka någon skillnad? DK, Åsa Alftberg & Lotta Eriksson, 2007
4. Kärnkraftens fysiska miljöer, Förstudie, Henrik Borg, 2008
5. Eslövs medborgarhus, Eslöv, AK, Helena Nilsson och Anna Rabow, 2005
6. Barsebäcks kyrka - installation av nytt värmesystem, Barsebäcks sn, AK, Kristina Nilén, 2007
7. Fjälkestads kyrka - invändig renovering, Fjälkestads sn, AK, Emelie Petersson & Helena Nilsson 2006
8. Krapperups alléer, Brunnby sn, KA, Patrik Olsson, 2008
9. Västra Nöbbelövs kyrka - utvändig renovering etapp 1, V. Nöbbelövs sn, AK, Helena Nilsson och Emelie Petersson, 2006
10. Folkestorps bränneri, Vårdplan, 2007-2008, Henrik Borg & Bengt Spade
11. Glimmingehus - kulturhistorisk värdebeskrivning, Vallby sn, KA, Kristina Nilén, 2008
12. Vikingatida silver från Kiaby, Kiaby sn, Bertil Helgesson, 2008
13. Norra Mellby kyrka, Norra Mellby sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007 – 2008
14. Brönnestad kyrka, Brönnestad sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007 – 2008
15. Södra Björstorps dammar, Brösarps sn, AF, Lotta Eriksson, Bertil Helgesson & Niclas Hansson, 2008
16. Munken 6, Åhus sn, FU+SU, Helén Lilja, 2000-2002
17. Gualöv 61:113. Gualöv sn, AU, Jan Kockum, 2008.
18. Stakethandboken – att gjuta ett Bromöllastaket, Katarina Olsson & Jimmy Juhlin Alftberg, 2007
19. Jordkällare i Lurebygget, AK, Perstorps sn, Katarina Olsson, 2007
20. Anna på Klinten. – BMU, Västra Karups sn, Paul Hansson, 2007
21. Aosehus, Åhus sn, UN, Jan Kockum, 2007
22. S: t Olofs station, S:t Olofs sn, AK, Katarina Olsson, 2007
23. Vårdplan för området kring Pannehuset, Andrarums sn, KA, Anna Rabow och Jimmy Juhlin Alftberg 2007-2008
24. Gravfälten vid Vä, Vä sn, AU, Tony Björk, 2008
25. Öllsjö 7:1, Skepparslöv sn, AU, Anders Edring, 2008
26. Hammar 9:21, Nosaby sn, AU, Anders Edring, 2008
27. Magasinet i Svalöv, Svalövs sn, BMU, Henrik Borg, 2008
28. Träne kyrka, Takrestaurering, Träne sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2007
29. Uppåkra kyrka, FU, Bertil Helgesson, 2008
30. Osby kyrka - läktarunderbyggnad och ledningsschakt, Osby sn, AK & FU, Lotta Eriksson & Jan Kockum, 2007-2008
31. Vä 2:12 - Väby gård, Vä sn, FU, Catherine Svensson, 2008.
32. Bälteberga 1:3, Vårdplan 2007-2008, Ottarps sn, Henrik Borg, Kristina Nilén, Anna Rabow, 2007-2008
33. Bland tobak och textil i Dösjebro, Västra Karaby sn, DK, Henrik Borg, 2008
34. Ignaberga gamla kyrka - invändiga arbeten, Ignaberga sn, AK, Helena Nilsson & Lotta Eriksson, 2007-2008
35. Från Härlöv till Ringelikors, Kristianstad, AU, Tony Björk, 2008
36. Härlöv 50:27 & 50:53, Kristianstad, FU, Jan Kockum, 2008
37. Taktäckning Bondrumsgården, Fågeltofta sn, AK, Helen Carlsson, 2008
38. Allhelgonakyrkan på Ven, omläggning av torntak samt omfogning av tornet, S:t Ibb sn, AK, Anna Ligoura, 2007
39. Kulturresevat i Skåne, KA, Paul Hansson o Patrik Olsson o Johan Dahlén, 2001
40. Västra Torups kyrka, Västra Torups sn, AK, Emelie Petersson och Anna Rabow, 2007
41. Boplat vid Linderödsåsen, Degeberga 26:3, FU, Helén Lilja, 2008
42. Pegelhuset – restaurering av exteriören, Ystad sn, AK, Anna Ligoura och Mia Jungskär, 2005
43. Yngsjö 4:248, Åhus sn, FU, Helene Wilhelmsson, 2008
44. Burlövs gamla kyrka, utvändig renovering, Burlövs sn, AK, Petter Jansson 2005- 2006

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

45. Munkarps kyrka, ut- och invändig renovering, Munkarps sn, AK, Petter Jansson 2005- 2006
46. Trekungahuset, Malmö sn, AF, Paul Hansson 2007
47. Maglö, AK, Cecilia Pantzar 2003
48. Hagestad 117:1- förhistoriska boplatzlämningar, Löderup sn, FU, Helene Wilhelmson, 2006
49. Harlösa kyrka, Harlösa sn, AK, Anna Rabow, 2004
50. Stehags kyrka-nykyrkan, Stehags sn, FU, Helene Wilhelmson, 2006.
50. B. Önnestads kyrkogårdsmur, AK, Önnestad sn, Helen Carlsson, 2008
51. Bopplatsen vid Valjeviken, Edenryd 16:4 m fl, Ivetofta sn, SU, Tony Björk, 2008
52. Fyra förundersökningar i Kv Carl XI, Åhus, FU, Jan Kockum, 1997, 1999 & 2000
53. Gamlegården Vittskövle, Vittskövle sn, UN, Johan Dahlén, 2005
54. Förstudie till kulturmiljöprogram för Hässleholm, Hässleholms kn, PJ, Henrik Borg och Paul Hansson, 2005
55. Bondrumsgården, Fågeltofta sn, AK, Jimmy Juhlin Alftberg, 2008

